

december/ januari 2016/ 2017 nr 12/1

STEMMEN UIT HET VRIJZINNIG CENTRUM DE HOEKSTEEN

VOORBURG - SASSENHEIM/LISSE

Adres: Rozenboomlaan 119, 2274 HK Voorburg

Telefoon 070 386 34 13

Verwondering over het bestaan

In diverse artikelen van onze vrijzinnige afdelingen staat als één van de kenmerken van de vrijzinnigheid: 'verwondering over het bestaan'. De Van Dale kent het woord 'verwondering' slechts in de betekenis van verbazing, vreemd bevinden, met de mogelijkheid er 'benieuwd' aan toe te voegen. Maar dat is uiteraard niet wat de schrijvers van deze uitdrukking bedoelen! Ze bedoelen respect, warme belangstelling, eerbied, nieuwsgierigheid en bewondering.

Wat valt er dan te bewonderen van het bestaan? Waar kijken de vrijzinnigen met eerbied naar?

In eerste instantie heeft het hebben van eerbied te maken met het niet vanzelfsprekend vinden van de dingen. Als je alles vanzelfsprekend vindt en nergens over nadenkt kom je niet tot ver- of bewondering. Bij deze verwondering speelt ook het nog niet bepaalde een rol. Er is sprake van een zoekende levenshouding waarin de persoon ziet dat hij of zij nog niet alles weet, een groot deel der dingen nog niet kent en dat iets nieuws in de toekomst kan liggen.

Uiteraard kun je dit niet voor anderen bepalen, maar je kunt onder de indruk zijn van het Leven zelf waarin je je als mens 'aantreft'. Dat je bestaat en nog wel op een grote blauwe bal, die zich draaiend en hard door de ruimte beweegt. Sommigen spreken van de mens als ruimtevaarder. Het ruimteschip is de planeet aarde. Hoe dit alles is ontstaan? Vrijzinnigen houden in het algemeen de moderne wetenschappelijke ontwikkelingen bij en zien deze niet als bedreigend voor hun religieuze leven. Voor hen is niet God, 'dat wat overblijft als de wetenschap het niet kan verklaren', maar is de wetenschap een van de mogelijkheden van een leven 'met God'.

Er is tevens een algemene belangstelling onder onze gelederen voor de natuur, de planten- en dierenwereld. Dat je één van de vele levenssoorten bent die het leven met veel andere deelt is bijzonder. Veel vrijzinnigen genieten van de natuur, maken wandeltochten of gaan op vakantie naar oorden waar ze zich even kunnen terugtrekken uit de drukte van alledag.

In dit nummer

Van het bestuur	2
Bijzondere vorm van viering	3
Hoeksteenlezing <i>kerstmuziek</i>	3
Schakel gesloten	3
Kerkdiensten en koor	4
Cursus en avondkring	5
Het moderne onbewuste	6
Oude weten	6
Nieuwjaarsbijeenkomst	7
Schoolkoor	7
Adventbijeenkomst	8
Oecum. Gebedsdienst	8
Apocalyps naschrift - 3	9
Sticht. Godsdienst ondw.	10
AGENDA	11
Colofon	12

Hoeksteenlezing

18 december 10.30 uur
Kerstmuziek door de
eeuwen heen.

Spreker Aukelien van Hoytema
m.m.v. Julia Bronkhorst en
Peter Le Feber

Schoolkoor Prof. Casismirschool
29 januari 10.30 uur
liedjes van Frozen

Eerbied kan er ook zijn voor de vele mogelijkheden van de mens en wat die daarmee gedaan heeft en doet. Vrijzinnigen musiceren veel, nemen deel aan koren maar er is ook het genieten van wat anderen op dit terrein gepresteerd hebben in heden en verleden. In veel afdelingen vinden dan ook concerten en lezingen over kunstzinnige onderwerpen plaats. Kunst en cultuur horen bij de vrijzinnige interesses.

Het is duidelijk dat de vrijzinnige ‘verwondering’ zeer breed is; voor ieder anders. We zien dit terug in onze gemeenschappen waar steeds programma’s met lezingen en activiteiten met nieuwe gezichtspunten worden aangeboden. Immers we zijn als mens nooit ‘af’.

Ik wens u inspirerende feestdagen toe en een goed begin van het nieuwe jaar.

*Hartelijke groet,
Katrijne Bezemer*

Van het bestuur

Er was 6 november een drukbezochte lezing van **Herman Pleij** met als titel *Moet kunnen*.

De ALV op 9 november was inspirerend. Er werden besluiten genomen over een kleine contributie verhoging van € 10,00 per lid voor het jaar 2017. In de afgelopen jaren zijn er geen verhogingen geweest. Toch loopt het tekort van de begroting jaarlijks op ondanks dat wij op een groot aantal uitgaven bezuinigen. De contributies zijn minimum bedragen. U mag natuurlijk ook meer geven.

Besproken zijn de stukken voor de ALV van de landelijke vereniging. Als vertegenwoordigers naar Lunteren op 26 november zijn afgevaardigd Frouwke de Boer en Wim Dubbeldam.

In het weekend van 12 en 13 november was de inzameling voor de **voedselbank**. Er waren weer veel gevulde kratten.

De **filmmiddag** op 24 november kon helaas niet doorgaan vanwege het geringe aantal aanmeldingen.

De voorbereidingen voor **Adventviering en Kerstmis** zijn al weer in volle gang. Inmiddels hebben de leden een uitnodiging ontvangen voor de adventviering op zondag 11 december om 14.30 uur. Vergeet u niet aan te melden (zie deze Stemmen).

18 December is er een Hoeksteenlezing *Kerstmuziek door de eeuwen heen*, spreker **Aukelien van Hoytema**. En 25 december is er de viering van Kerstmis. Dat is dan alweer de laatste activiteit van het jaar 2016...

Wij beginnen 2017 met de **nieuwjaarsbijeenkomst** van 8 januari aanvang 10.30 uur. Er zal na een inleiding van Wim Toes een kort Nieuwjaarsconcert worden gegeven (zie deze Stemmen)

Het e-mailadres van de redactie is per heden gewijzigd in **stemmen@kpnmail.nl**

Tot slot willen wij u allen namens het bestuur goede feestdagen wensen en een voorspoedig 2017

Simon van Proosdij / Iet Vallenduuk

Bloemengroet

De bloemen van de maand november gingen namens u naar Mw. A. Koudijs-Hamwijk uit Sassenheim.

Een nieuwe bijzondere vorm van 'viering'.

Zondag 12 februari, aanvang 10.30 uur

Een aantal enthousiaste leden heeft een werkgroepje gevormd om te komen tot een nieuwe bijzondere vorm van 'viering'. Wij

De schakel gesloten

Bij de bouw van het winkelcentrum Leidsenhage nu 45 jaar geleden schonk de heer Dreesmann aan de lokale Raden van Kerken een gebouwtje, prominent op het middenplein, voor een groot deel onder het maaiveld. Daar huisde "De Schakel" een plaats voor aandacht en gesprek, waar de oecumene present was voor het winkelende publiek. De kerken subsidieerden het werk, de warmte en de koffie en velen, ook uit ons midden, waren bestuurslid of gastvrouw.

Vanaf het begin werd gratis juridisch advies gegeven en in de loop van de jaren vonden Unicef, Amnesty International en de Wereldwinkel er een gastvrij onderdak. Toen er minder gasten kwamen, ook elders waren mogelijkheden voor gesprek, kwamen er acties voor de voedselbank, schoenendozen vol kinderspullen werden ingepakt en doorgegeven aan de PKN najaarsactie Schoenendoos en met Kerstmis was er aandacht voor de vreemde en de vluchteling.

Al jaren brandde de Wereld Vredes Vlam dag en nacht in de ruimte van de Schakel en van daaruit ging de vlam met de actie Lopend Vuurtje naar basisscholen in de regio. Aandacht voor vrede ook dichtbij.

Maar aan alles komt een eind, de nieuwe eigenaar van het winkelcentrum heeft geen plek meer voor een oecumenisch rustpunt, het middenplein krijgt een andere bestemming, de Schakel wordt afgebroken: eind van een tijdperk.

Het is niet anders.

Joke Tupan-Kaiser

gaan het dan hebben over het fantastische leven van Jozef, de zoon van Jakob.

Met het herbeleven van zijn geschiedenis, verrijkt met veel muziek en met afbeeldingen vanuit de schilderkunst, hopen wij u een zeer gevarieerde ochtend te bieden met aandacht ook voor persoonlijke diepgang.

Noteert u deze datum alvast.

Paul, Marianne, Willemien en Wim.

Joseph, die ontsnapt aan de hitsige vrouw van Potifar

Kerstmuziek door de eeuwen heen

Zondag 18 december, 10.30 uur
Spreker Aukelien van Hoytema
M.m.v. Julia Bronkhorst, sopraan en Peter le Feber, piano.

Het Kerstfeest heeft altijd uitgenodigd tot muzikale uitingen, net zoals het de schilderkunst en de literatuur heeft geïnspireerd.

De vroegste uitingen in de westerse wereld komen uit het Gregoriaans, maar ook de hedendaagse "klassieke" muziek laat zich erdoor inspireren.

Aukelien van Hoytema maakt met u een reis langs al die verschillende stijlen in de muziekgeschiedenis, waarvan componisten zich hebben bediend door de eeuwen heen. Zij illustreert dat met muziekfragmenten, maar ook met beeld. Voorbeelden uit Europese landen zullen worden gebruikt en daarbij reist zij ook langs de vroegchristelijke kerken in het Midden-Oosten en Noord- en Zuid-Amerika.

Kerstmuziek van alle tijden en richtingen!

Aukelien van Hoytema is musicoloog, programmamaker, presentatrice, zangeres en publicist.

Julia Bronkhorst

Aan deze kerstmuziek wordt ook medewerking verleent door de sopraan Julia Bronkhorst, die onlangs is uitgeroepen tot DutchDiva van de maand. Begeleiding Peter le Feber, piano.

Entree: € 7,00; Hoeksteenleden en -vrienden € 5,00; incl. koffie/thee

Peter Le Feber

Hoeksteenagenda 2017

De Hoeksteenagenda's voor het nieuwe jaar zijn er weer voor leden en vrienden/begunstigers. Jan en Yolande Jager hebben alles op alfabet gelegd zodat de wachttijd beperkt is.

Wanneer u de agenda nog niet eerder hebt afgehaald, is deze bij diverse activiteiten alsnog op te halen.

Hartelijke groet,

Simon

Kerkdiensten en Hoeksteenkoor

Zondag 25 december Kerstdienst aanvang 10.30 uur
Vanaf 10.10 uur gezamenlijk kerstliederen zingen.

Voorganger ds. K. Bezemer

Organist Albert van der Haven

M.m.v. het Hoeksteenkoor o.l.v. Frits Muusse

Koorliederen:

Entre le boeuf et l'âne gris

Anoniem

Joy to the world

H. van der Laan

Unto us a child is born,

T. Parker

Transeamus

H. Cuypers

Zondag 22 januari kerkdienst aanvang 10.30 uur

Thema: Muziek en zang in de Bijbel

Voorganger ds. K. Bezemer

Organist Albert van der Haven

M.m.v. het Hoeksteenkoor o.l.v. Frits Muusse

Koorliederen:

Messe Brève (deel)

Ch. Gounod

Laudate omnes gentes

Taizé nr. 19

Lob und Preis dem Herrn

J.S. Bach

dirigent Frits Muusse

Cursus en avondkring

Cursus: Mindfulness in christelijk perspectief

Mindfulness staat erg in de belangstelling. Het heeft te maken met 'in het NU zijn' waarmee je stress en zorgen kunt verminderen en in algemene zin je welbevinden kunt vergroten. Mindfulness is gebaseerd op denkbeelden uit het boeddhisme. Maar heeft het christendom op dit gebied niets te bieden? Op basis van leringen van Jezus is inderdaad vanuit het christelijke denken tot een zeer praktische mindfulness te komen.

Er wordt een reader uitgereikt op de eerste bijeenkomst.

Leiding: drs. Katrijne Bezemer

Vier bijeenkomsten op dinsdagen: **17 januari, 14 februari, 14 maart, 11 april**

Tijd: 15.00-16.30 uur

Kosten: voor leden en vrienden van de Hoeksteen: geen; voor anderen € 15,-- voor alle bijeenkomsten, inclusief koffie en thee

Opgave: op de lijst in de kerk of via Katrijne Bezemer 071-5320438/ kbezemer@cistron.nl

Avondkring: Spinoza's intuïtie

We gaan in gesprek over het boek van Jan Knol, Spinoza's intuïtie. De filosofische inzichten van Spinoza maken voor iedereen het hoogste geluk bereikbaar. Via de weg van de verbeelding en de rede komt men tot de intuïtie, de hoogste vorm van kennis. Maar deze kennis is niet 'droge informatie'; juist deze kennis leidt naar rust en geluk. Is dit tevens een soort mystiek zonder God? Dit en andere vraagstukken zullen opkomen waarbij het boek met moderne en praktische voorbeelden komt. Spinoza's visies sluiten goed aan op het moderne levensgevoel waarbij eigen ervaring een centrale rol speelt. Ook voor niet-filosofen is dit boek zeer toegankelijk.

De bedoeling is dat deelnemers zelf het boek van Jan Knol, Spinoza's intuïtie, Wereldbibliotheek 2009, isbn 9789028422698 aanschaffen. Te verkrijgen via de boekhandel en internet voor € 14,50.

Leiding: drs. Katrijne Bezemer

Donderdagen: **26 januari, 23 februari, 23 maart, 20 april**

Tijd: 20.00-21.30 uur

Kosten: Voor leden en vrienden van De Hoeksteen: geen; voor anderen € 10,-- voor vier bijeenkomsten, incl. koffie en thee

Opgave: via de lijst in de kerk of via Katrijne Bezemer 071-5320438 / kbezemer@cistron.nl

Collecten

Kerkdienst van december

1 ste collecte eigen geloofsgemeenschap

2 de collecte Hoeksteenkoor

Bloemenbusje aan de uitgang

Kerkdienst in februari

1 ste collecte eigen geloofsgemeenschap

2 de collecte Open Doors

Bloemenbusje aan de uitgang

Kerkdienst in januari

1 ste collecte eigen geloofsgemeenschap

2 de collecte Unitariërs

Bloemenbusje bij de uitgang

Het moderne onbewuste

Onze geest is zo mooi uitgerust, dat het onze belangrijkste gedachten aanreikt zonder dat we weten hoe deze tot stand zijn gekomen. Alleen van de resultaten worden we ons bewust. Ons onbewuste is als een onbekend iemand die voor ons creëert en produceert, en ons uiteindelijk het rijpe fruit zo in de schoot werpt.

Een uitspraak van Wilhelm Wundt te vinden in het boek 'Het slimme onbewuste' van Ap Dijksterhuis.

Marijke van Proosdij

Oude weten

De joodse overlevering vertelt uitvoerig wat er met de mens gebeurt vanaf vóór zijn geboorte, vanaf het moment van zijn conceptie, tot voorbij de dood. Het verhaal van deze overlevering houdt o.m. in dat de ziel op het moment dat zij wordt aangewezen om later in dat lichaam te komen waartoe nu de kiem wordt gelegd, smeekt om niet naar deze wereld van de tweeheid, de tegenstelling te worden gebracht. Haar wordt evenwel medegedeeld dat zij moet gaan omdat zij daardoor de zin van de schepping zal leren kennen. En vóór de geboorte wordt haar dan alles van de schepping getoond, opdat zij alles kan begrijpen en de grootsheid ervan kan inzien. De ziel ziet dan alle tijden en werelden, van het ene uiteinde tot het andere. Gedurende die tijd groeit het lichaam in de baarmoeder, ontwikkelt het zich tot aan het punt van het uitreden in een nieuwe wereld, tot dat wat men geboorte noemt. Als aan de ziel dan alles is getoond en zij alles heeft begrepen, wordt

haar dit weten weer ontnomen. Op het lichaam drukt dit ontnemen van het weten en inzicht zich uit in het karakter van tweeheid van de bovenlip. Het vergeten

kwam opdat de mens de weg naar de eenheid zou kunnen gaan 'om niet', zonder het weten van de beloning die zulk een weg aan vreugde en geluk geeft. Opdat de mens die weg zou gaan uit vertrouwen in God die hem zou vertellen gedurende zijn leven, dat die weg werkelijk goed was. Een vertrouwen gebaseerd op liefde en respect.

De engel die de ziel alles toont, zegt dan op het moment dat het vergeten zal worden ingestempeld, dat hij de ziel weer zal ontmoeten op het moment dat zij haar weg door het leven heeft beëindigd, als zij de eenheid op die weg heeft bereikt. En inderdaad, als de mens deze wereld van tijd en ruimte gaat verlaten, speelt zich een spiegelbeeld van het gebeuren van vóór de geboorte af. Weer smeekt de mens om niet de wereld waarin hij is, te hoeven verlaten. Doch dan ontmoet hij ineens de engel van het begin, die van hem het vergeten van vóór de geboorte wegneemt en hij ziet en begrijpt weer alles. Weer ziet hij alles van het ene uiteinde tot het andere en hij begrijpt de grootsheid en ondergaat het geluk ervan.

Uit 'De Bijbel als Schepping' van Friedrich Weinreb

Marijke van Proosdij

Vrijzinnigen en de reformatie

Vrijzinnigen willen het feestje 500 jaar reformatie niet bederven, maar denken wel: moet dit nou? Er zijn komend jaar prachtige activiteiten, maar wij zijn wat terughoudend over 'de' reformatie. Moet je dit nu echt vieren? Vrijzinnigen hebben oude wortels tot aan de reformatie toe. Liever gaan wij verder terug naar Erasmus dan naar Luther. Vrijzinnigen houden meer van *semper reformanda*, dan van, *sola fide* (*Ecclesia semper reformanda est* is een uitspraak die het steeds vernieuwende vermogen van de kerk aangeeft en *sola fide* is de bekendste uitspraak van Luther 'Bij geloof alleen').

Protestanten in Nederland vieren 500 jaar reformatie groots. Ik doe mijn best maar ik word er niet echt warm van. Waarom vieren we reformatie? Er zijn vele slachtoffers gemaakt in naam van orthodoxie en in naam van de vernieuwers. Nog steeds is er strijd en vallen er doden om geloofs zaken.

Oude schoolplaat

De oude schoolplaat van Luther in de Rijksdag in Worms is al jaren geleden van mijn studeerkamer naar het washok verdwenen. Een vertrouwd beeld bij het legen van de wasmachine. Ik houd hem ook niet vanwege de verering

voor Luther, maar om een oude leraar die er zo mooi over kon vertellen. Het is een romantisch beeld.

In Nederland hebben we ook nooit zo heel veel met Luther gehad. Erasmus, Menno Simons en Calvijn waren veel invloedrijker. Theologisch vind ik eigenlijk altijd de geschiedenis van de doopsgezinden in Nederland veel interessanter. Die waren ook veel eerder dan Luther. Nu heeft iedereen recht op z'n eigen feestje, maar is Luther wel iemand om in Nederland feest mee te vieren?

Open kerk

Als vrijzinnige houd ik van het woord reformatie om de constante beweging die het aangeeft. Voor mij is dat een kerk die open is naar de samenleving en reageert op wat daar gaande is. Een gemeenschap met vloeibare grenzen, dat klinkt heel vrijzinnig. Wie er bij hoort en wie niet, niemand maakt zich daar druk over. Het is een doorlopend proces. Zo'n open kerk is nog steeds nodig en heeft meer kracht dan het vieren van 500 jaar reformatie.

Ik ben liever vrijzinnig en dapper semper reformanda.

Wies Houweling

Nieuwjaarsbijeenkomst

Zondag 8 januari aanvang 10.30 uur

Het bestuur van het Vrijzinnig Centrum De Hoeksteen nodigt u uit voor de traditionele Nieuwjaarsbijeenkomst.

Na een openingswoord van Wim Toes, vicevoorzitter, zal aansluitend een kort Nieuwjaarsconcert worden verzorgd door Henrick Dijkstra, orgel en Noks Nauta, tenor met begeleiding van violiste Esther von der Osten.

Daarna heffen wij onder het genot van een hapje het glas op het nieuwe jaar.

Simon van Proosdij, voorzitter

Van de penningmeester

Tijdens de afgelopen ledenvergadering is besloten voor het jaar 2017 de ledenbijdragen te verhogen met € 10,00 per lid. De nieuwe minimale bijdragen voor 2017 zijn:
Lid per jaar € 105,00
Echtpaar/samenwonend lid per jaar € 160,00
Vriend per jaar € 75,00

Denkt u aan de contributie van 2016!

Contributie en/of extra bijdrage kunt u overschrijven naar rekening: NL93 INGB 0000 1377 35 t.n.v. Vereniging Vrijzinnig Godsdienstigen Voorburg.

Schoolkoor van de Prof. Casimirschool

Zondag 29 januari 10.30 uur zullen in de Hoeksteen de kinderen van de Prof. Casimirschool een concert verzorgen met liedjes van Frozen.

Frozen is losjes gebaseerd op het klassieke sprookje 'De Sneeuwkoningin' van Hans Christian Andersen.

Deze Disneyfilm naar het sprookje 'De Sneeuwkoningin' gaat over een optimistisch meisje dat samen met een bergbeklimmer op zoek gaat naar haar ijskoude zus. Een vervloekt koninkrijk is omhuld door een strenge en eeuwige winter. Om een einde te maken aan de ijskoude betovering besluit Anna, een dromerige en onbevreesde optimist, samen te werken met Kristoff, een stoere bergbewoner. Samen maken zij een spannende reis om Anna's zus, de ijskoude sneeuwkoningin Elsa, te vinden en om zo de ijzige vloek over het koninkrijk te kunnen opheffen. Tijdens hun avontuur krijgen ze gezelschap van een komische sneeuwpop genaamd Olaf en samen moeten ze ijskoude extreme temperaturen zien te overleven en vreemde wezens, trollen en andere magie trotseren. Magische verrassingen staan op ze te wachten als ze de koude strijd aangaan in een race tegen de klok, om zo het koninkrijk te redden van ondergang.

Gezamenlijke Adventbijeenkomst

Zondag 11 december 2016 om 14.30 uur Vrijzinnig Centrum de Hoeksteen, Rozenboomlaan 119 te Voorburg, gezamenlijke Adventbijeenkomst VVG en de Remonstranten uit de wijken Leidschendam--Voorburg en Mariahoeve waar u van harte welkom bent.

Op deze middag zullen onder het genot van een hapje en drankje muziek en, kerstliederen ten gehore worden gebracht. De organiste Henriek Dijkstra zal ons op het orgel/piano begeleiden. Anne Marie Duivendijk, dwarsfluit, zal samen met Henriek een aantal werken spelen. De voorgangers Reinhold Philipp en Katrijne Bezemer houden een kerstoverdenking of vertellen een verhaal. Na afloop van de Adventviering zal rond 17.00 uur, voor wie dat wil, een Chinees/indische lopend buffet zijn. Kosten € 6,00. Opgaven voor de middag en/of afsluitende buffet is noodzakelijk vóór 6 december, via een lijst in de Hoeksteenkerk of per e-mail of telefoon tel.: 070-386 86 85 tussen 17.00 en 19.00 uur, of per e-mail: s.proosdij@kpnmail.nl (aangeven voor het buffet of u vegetariër bent).

Oecumenische Gebedsdienst 15 januari

In het begin van het nieuwe jaar zal, nu al weer voor de 3^e maal, vanuit de Raad van Kerken Sassenheim een oecumenische gebedsdienst worden gehouden. Deze dienst is hier in 2015 voor het eerst georganiseerd, met als inspiratie de internationale Week van het gebed voor de eenheid van de Christenen, die elk jaar in januari wordt gehouden op vele plaatsen in de wereld. Hoewel vanuit de landelijke organisatie van de Raad van Kerken een thema, materiaal en allerlei informatie beschikbaar zijn, hebben de plaatselijke pastores besloten een eigen invulling te geven aan de liturgie, die beter aansluit op de wijze waarop erediensten hier ter plaatse worden gevierd. Maar we verliezen daarbij het thema niet uit het oog: de na te streven eenheid van de Christenen.

Graag roepen wij u/jou op om de oecumenische avonddienst op 15 januari 2017 (19.00 uur) te bezoeken. Als locatie is wederom gekozen voor de Dorpskerk.

De Raad van Kerken Sassenheim

Jan Toorop - Apocalyps: tekening met potlood en pen in sepia, met wit pastel verhoogd, op bruin papier op karton (G. van Wezel - Zanger der tijden)

De Apocalypse in de beeldende kunst naschrift - 3 Lodewijk van Deysse/Jan Toorop

In deze serie, gewijd aan illustraties bij het laatste Bijbelboek Openbaring van Johannes, ook wel bekend als de Apocalyps, hebben we een groot aantal voorbeelden zien passeren van waartoe de mens in staat is op het platte vlak, als 'los' schilderij, ets e.d. of in een meer ruimtelijke situatie, aangebracht op muren van kerken, meestal van oudere datum maar ook een recent geïnstalleerd kunstraam (afl. 20, maart 2015). Ook voorbeelden waarin dit Bijbelboek als inspiratie voor muziek had gediend, kwamen een paar maal langs, laatstelijk in de vorige aflevering (Naschrift 2, juni 2016).

Een categorie die nog ontbrak in deze boeiende stoet is kunst van vaderlandse bodem uit een meer recent verleden. Een voorbeeld

daarvan is de hierbij afgebeelde tekening *Apocalypse* van Jan Toorop, die, als leen van particulier Duits bezit, te zien is geweest vlak voor de uitgang van de Toorop-tentoonstelling, afgelopen voorjaar in het Haagse Gemeentemuseum. Het is een tekening in de typische symbolistische stijl die Toorop in zijn Katwijkse periode in 1891 begon te ontwikkelen. Het moest het begin zijn van een serie illustraties bij een werkstuk van Lodewijk van Deysse, *Apocalyps*, een zgn. proza-gedicht, bestaande uit 10 'zangen', korte teksten van enkele bladzijden.

Het zeer complexe en gelaagde geschrift vertelt het verhaal van een manspersoon die allerlei mystieke avonturen beleefd, doorschoten met autobiografische en levensbeschouwelijke elementen. Halverwege ontstaat een sfeer van apocalyptische dreiging. Later klaart de lucht op en wordt de hoofdfiguur omringd door een omhulling van licht en schitte-

ring, gevolgd door een verwijzing naar de lijdende Christus als verlosser van de mensheid. Als taken van de hoofdpersoon worden genoemd de aarde te doordringen van schoonheid en 'Goddelijke Vrede'. De diverse onderdelen van het verhaal worden aan de onderrand van Toorop's tekening aangeduid.

Van Deysse zelf was niet bijster tevreden over het geheel en hij kon zich vinden in het oordeel van Kloos: 'bombast in plaats van poëzie', hoewel hij zei dat hij aan het werken hieraan 'veel groter geluk beleefd had dan hij ooit beleefde bij zijn andere werken'.

Door allerlei omstandigheden moest Toorop het bij deze ene plaat laten. De weinig sprekende uitbeelding van de onderdelen kan ertoe geleid hebben dat deze plaat in weinig overzichtswerken van Toorop is opgenomen. Zowel de schepping van Van Deysse als die van Toorop kunnen echter wel worden beschouwd als kenmerkend voor de kunst in de vroege jaren '90.

Ton Spruijt

weldadigheidszegels 1923, 'geven en ontvangen' Jan Toorop

Interkerkelijke Stichting Godsdienstonderwijs/IKOS Leidschendam-Voorburg
Landelijke stichting voor Godsdienstig VormingsOnderwijs

**Uitnodiging voor de Kerstviering
'Kerst geeft richting'
Maandag 19 december 2016**

In de Koningkerk te Voorburg (hoek Kon. Julianalaan/Br. Ingenhoeslaan)

18.15-19.00 uur Prof Casimirschool en de Wegwijzer

Zaal open: 18.00 uur

19.30-20.15 uur Basisschool Essesteijn

Zaal open 19.15 uur

Met bijdragen van verhalenverteller/nomnensneler Matthijs Vlaardingerbroek
en van de leerlingen van de scholen en muzikale begeleiding

De leerkrachten, familieleden, vriendjes en vriendinnetjes zijn van harte welkom!

Deze kerstviering wordt georganiseerd voor de leerlingen van openbare
basisscholen die deelnemen aan het interkerkelijk godsdienstig
vormingsonderwijs in Voorburg en Leidschendam.

Aan het einde van de kerstviering is er een collecte voor Compassion,
een fonds dat extreme armoede bij kinderen bestrijdt.

Informatie Kees Jol tel. 070-3864625

Vorig jaar hebben de groepen 7 en 8 van Basisschool Essesteijn tijdens die
kerstviering een adventlied gezongen dat voor alle tijden geldt.

1
Advent is kijken naar wat komt
hoewel er weinig zicht is.
Je steekt een kaars aan in de nacht,
omdat je iets van God verwacht,
een wereld waar het licht is.

2
Advent is kijken naar wat komt,
zoals toen, lang geleden.
Er werd een kind van God verwacht,
een kind van licht, een kind vol kracht,
een kind dat zorgt voor vrede.

3
Advent is kijken naar wat komt,
Advent is durven hopen.
Het kerstkind is een nieuw begin.
Wij slaan een weg van vrede in.
Die moet je verder lopen.

4
Advent is kijken naar wat komt,
Advent is durven dromen.
Is licht zien in de duisternis,
geloven dat God met ons is
en dat zijn rijk zal komen.

Marijke van Proosdij

AGENDA

DEC

- do 1 10.30 u OntMoeting
- zo 11 14.30 u Gezamenlijke Adventbijeenkomst
M.m.v. Henriek Dijkstra en
Anne Marie Duijvendijk
- di 13 14.00 u Latijnse leeskring - Marcus Ev. 9
Scheltuslaan 27, 2273 DI Voorburg
- zo 18 10.30 u Hoeksteenlezing *Kerstmuziek
door de eeuwen heen*. Spreker
Aukelien van Hoytema m.m.v.
Julia Bronkhorst en Peter le Feber
- zo 25 10.30 u Kerstdienst voorganger
ds. K.Bezemer m.m.v.
Het Hoeksteenkoor

JAN

- do 5 10.30 u OntMoeting
- zo 8 10.30 u Nieuwjaarsbijeenkomst
- zo 15 19.00 u Oecumenische Gebedsdienst
dorpskerk **Sassenheim**
- di 17 14.00 u Griekse leeskring, Tobit 13
Olgaland 18, 2591 JB Den Haag
- di 17 15.00 u Cursus Mindfulness o.l.v.
ds. K. Bezemer
- vr 20 14.45 u Kring *Desgevraagd* o.l.v.
ds. R.F. Philipp
- zo 22 10.30 u Kerkdienst, voorganger
ds. K.Bezemer m.m.v.
Het Hoeksteenkoor
- do 26 20.00 u Kring *Spinoza's intuïtie* .
o.l.v. ds. K. Bezemer
- zo 29 11.30 u Kinderen van de Prof. Casimirschool
zingen liedjes van Frozen

FEBR

- do 2 10,30 u OntMoeting
- zo 5 10.30 u Hoeksteenlezing, Leo Feijen

Inleveren kopij

Wilt u kopij voor het februari nummer a.u.b. insturen voor 18 januari in Times Roman pt.12 naar het redactie-adres stemmen@kpnmail.nl of naar Rozenboomlaan 119, 2274 HK Voorburg.

**De
Redactie
wenst
u
gezellige
kerstdagen
en
een
voorspoedig
2017**

Indien onbestelbaar: Rozenboomlaan 119, 2274 HK Voorburg

Colofon

Voorganger:

Ds. K. Bezemer,
Floris Versterlaan 23
2343 RV Oegstgeest
Tel.: 071 532 04 38
kbezemer@cistron.nl

Voorzitter:

S.J. van Proosdij
Tel.: 070 386 86 85
s.proosdij@kpnmail.nl

Secretariaat:

G. Vallenduuk - Visser,
Tel.: 0252 213 998
secretarishoeksteen@gmail.com

Penningmeester

M.P.E. Geervliet-
Struikenkamp
Tel: 070-383 15 15
penningmeesterhoeksteen@gmail.com

Gebouw/verhuur:

J.J. Jager
Tel.: 06 206 175 39
jagerjjan@gmail.com

Contactpersoon

ziekenhuisopnamen:
C.W. Schippers-de Jong
Tel.: 079 32121 95
corrie.schippers@gmail.com

Redactie Stemmen:

G. Hornman-Oldenbeuving
M. van Proosdij-v.d. Beukel
H. van Wingerden
W. Toes

Eindredactie:

A.G. Spruijt
Tel.: 070 347 28 07
agspruijt@gmail.com

Bankrekeningnummer:

NL 93 INGB 0000 137735
Vereniging van Vrijzinnig Gods-
dienstigen te Voorburg

Maandblad Stemmen:

Op aanvraag via het secretariaat

Redactieadres:

stemmen@kpnmail.nl
Rozenboomlaan 119
2274 HK Voorburg

Website

www.vrijzinnigcentrumdehoek-
steen.nl